

Быйыл бәхәр айларында ҳаўаның салқын хәм жаўын-шашынлы келиўи нәтийжесинде ғаўашаның раўажланыўы өткен жылларға салыстырғанда **5-7** күнге кешикип, атызларда артықша ығаллык, жабайы шөплер және шире, трипс хәм өрмекши кене сыяқлы зыянкеслердин көбейиўи бақланбақта. Сол себепли **1-июльға** шекем төмендеги агротехникалық хәм қорғаў илажларын өз ўақтында әмелге асырыў оғада әҳмиетли есапланады.

1-июльге шекем әмелге асырылыўы шәрт болған жумыслар:

Қатар араларына ислеў берий хәм терең жумсартыў. "Шинжон" усылындағы майданларда плёнкаға зыян жеткермей **30-35 см** тереңликте жумсартыў жумысларын әмелге асырыў. Инновацион технология тийкарында **76x10 қос қатар** усылында шигит егилип, гектарына **220-240** мың түп нәл алынбақта. **76 см** бир қатарлы схемада болса **170-180 мың түп/га** нәл қалдырыў усыныс етиледі.

Ашиқ майданларда биринши суўға шекем **3-4 мәрте** култивация хәм кеминде **2 мәрте** терең жумсартыў усыныс етиледі. Қатарлар арасында кесек пайда болыўына жол қоймаў керек. Бул илажлар артықша ығаллықты кемейтеди, пахтаның артықша бойға кетиўин тоқтатады, тамыр раўажланыўын күшейтеди; гумшалаў хәм өнимге кириўди **7-10 күнге** тезлестиреди. Ғаўашаның жергиликли сортларының өсиў дәўиринде жабайы шөплерге қарсы гербицидлерден **галоксифоп-Р-метил 10,4 %** ем.к., **квизалоп-п-тефурил, квизалоп-п-етил** ямаса клетодим тәсир етиўши зат болған химиялық кураллардан бирин қолланыў усыныс

Ғаўаша бойына тез өсип, буўын аралығы **6-7 см ге** жеткенде **меникват хлорид** тийкарындағы **ретардантлар** менен ислеў берий зәрүр. Бул пақал өсиўин жақсылайды,

гумшалаўды тезлестиреди, қосымша гөреклердин пайда болыўына жәрдем береді.

Ғаўашаның **3-4 шын жапырақ** фазасында физикалық түрде **35-50 кг/га** азотли төгинлер менен азықландырыў усыныс етиледі.

Биостимулятор хәм микроэлементлер менен жапырақтан азықландырыў.

Ғаўашаның **3-4 хәм 5-6 шын** жапырақ дәўиринде цинк, бор, марганец, молибден, күкирт, темир сақлаўшы микро төгинлер, хәм де биостимуляторлар менен ислеў берий усыныс етиледі.

Ғаўашаның жағдайынан келип шығып, **2-4 хәм 5-6 шын жапырақ**, дәўирлеринде пақалдың өсиўи, өним элементлериниң қәлиплесиўине унамлы тәсир көрсететуғын, сыртқы стресслерге (40°C дан жоқары температура, гармсел, қурғақшылық, шорланыў, кеселлик) шыдамлылығын арттырыў максетинде курамы **гумин** хәм **фулво** кислоталы, **арохидон** кислоталы, микробиологиялық ямаса микро хәм макро элементли биостимуляторларды усыныс етилген нормальарда **6-7 мәртеге** шекем еритпе

ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АЎЫЛ ХОЖАЛЫҒЫ МИНИСТРЛИГИ

АЎЫЛ ХОЖАЛЫҒЫНДА БИЛИМ
ХӘМ ИННОВАЦИЯЛАР МИЛЛИЙ
ОРАЙЫ

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН
ДИЙХАНШЫЛЫҚ ИЛИМИЙ
ИЗЕРТЛЕЎ ИНСТИТУТЫ

«Қарақалпақстан республикасында егилип атырған ғаўаша сортларын тәрбиялаў бойынша усыныслар»

Шымбай-2026 жыл

Зыянкеслерге қарсы қатаң күресіңіз.

2026-жылы қауа салыстырмалы түрде пәс болыуы хәм айырым аймақларда ығаллықтың артыуы нәтийжесинде гүзлик совка, шырынжалар хәм трипслердің көбейуі күшейди. Қолайлы климатлық жағдайлар зыянкеслердің биологиялық рауажланыуына жақс тәсир көрсетип, олардың сақланып қалыуы хәм тез көбейуіне мүмкиншилик дәрежесин арттырды.

Хәзирги күнде майданларда шире, трипс, гүзги курт, өрмекши кене актив көбейуі қәуипи жоқары. Сонлықтан күнделикли мониторинг алып барыу, биологиялық хәм химиялық куралларды өз уақтында қолланыу, атыз шетлерин турақлы қадағалау талап етиледі. Әсиресе жапырақта **5-6 шире ямаса трипс, 7-8 өрмекши** кейин анықланса, дәрхал қарсы гүресіу илажлары көрилиуі шәрт.

Биологиялық қарсы гүрес — егинлерди зыянкеслерге химиялық препаратларсыз, тәбийий жаулары арқалы қорғау усылы болып табылады. Бул усылда Трихограмма, Алтынкөз, Бракон пайдалы энтомофаглар қолланылады. Олар зыянкеслердің майек, лишинка хәм ер жеткен фазфсы менен қарсы гүрес илажлары қолланылады. Биологиялық қарсы күрес экологиялық таза усыл болып, адам хәм хайуанлар ушын қәуипсиз. Сондай-ақ егиннің өнімдарлығы хәм сапасын сақлап қалыуға жәрдем береді.

түринде өсимликке қолланыу усыныс етиледі.

Атыз шетлерине ИСО қайнатпасы менен ислеу беріу, өсіу дәуиринде гектарына **2000-2500 данадан** алтынкөз мейеклерине **15 күн аралық** пенен қойыу керек. Қауашаның **шире, трипс** пенен зыянланыуы **6-7 проценттен** артқанда атызға химиялық усылда қарсы гүресіу жұмыслары әмелге асырылады. Бунда, курамында **имidakлоприд, ацетамиприд, тиаметоксам** болған препаратлардан биреуин қолланыу усыныс етиледі. Бул жұмыслар өсимлик иммунитетин арттырады, тамырды беккемлейди, шире хәм трипске шыдамлылықты күшейтеди, өнім элементлеринің ерте қәлиплесиуин тәмийинлейди.

Сууғарыуды дурыс шөлкемлестириу

Қауашаны шөллетпей, нормада сууғарыу, артықша суу топланыуына жол қоймау, ығаллығы жоқары болған майданларда тезлик пенен жұмсартыу жұмысларын өткеріу керек.

Әхметли ескертиу, барлық зыянкеслер хәм кеселликлерге қарсы гүресіу илажларын өсимликлер карантини хәм оны қорғау агентлигинің инспекторлары хәм қәнигелери менен мәсләхәтлескен халда әмелге асырыу соралады. Себеби **1-июльға** шекемги дәуир

қауашаның тийқарғы ғұмшалауы, өнім элементлери қәлиплесиуи, келеси өнімдарлықты белгилеп беретуғын ең әхметли басқыш есапланады. Бул дәуирде агротехникалық илажларды кешиктириу, рауажланыудың **10-15 күнге артта қалыуына**, гөрәклер санының азайыуына, өнімдарлықтың төменлеуіне алып келиуі мүмкин. Өз уақтында хәм сапалы әмелге асырылған жұмыслар болса қауашаның саламат рауажланыуы, зыянкеслерге хәм кеселликлерге шыдамлылығы хәм жоқары өнім алыудың тийқарғы факторы болып есапланады.

